

ГО «Агенція сталого розвитку «АСТАР»

МЕТОДИКА
оцінювання спроможності
локальних стратегічних і програмних актів
у сфері енергетики та енергоефективності

Хмельницький

2022

Костецька І., Молдован Е., Методика оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. Хмельницький, ГО «Агенція сталого розвитку «АСТАР», 2022. 65 с.

Методика є практичним інструментом оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. Завдяки використанню Методики територіальні громади та окремі міста-енергетики матимуть змогу встановити рівень відповідності своїх локальних стратегій (програм) нормативно-правовим актам національного та регіонального рівнів. Таке оцінювання спроможності стратегічних і програмних документів – перший крок до практики енергоефективності та енергетичної сталості.

Представлені матеріали можуть бути цікавими для підприємств, що працюють у сфері енергетики, органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, академічних кіл і широкої аудиторії, зацікавленої в питаннях енергетики та енергоефективності.

© І. Костецька
© Е. Молдован

ГО «АСТАР»
Хмельницький, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

РОЗДІЛ 1 ІНДИКАТОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

1.1. Змістові індикатори

1.2. Структурні індикатори

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЧНИХ / ПРОГРАМНИХ АКТІВ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

2.1. Оцінка спроможності регіональних цільових програм Вінницької області

2.2. Оцінка спроможності регіональних цільових програм / стратегій Івано-Франківської області

2.3. Оцінка спроможності регіональної стратегії Донецької області

2.4. Оцінка спроможності регіональної стратегії Запорізької області

2.5. Оцінка спроможності регіональних цільових програм / стратегій Дніпропетровської області

2.6. Оцінка спроможності регіональних цільових програм / стратегій Львівської області

РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ ЛОКАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ / ПРОГРАМ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Аналіз Стратегії розвитку міста Ладижин до 2025 року

3.2. Аналіз цільових програм Бурштинської територіальної громади Івано-Франківської області

3.3. Аналіз програмних / стратегічних документів міста Курахове

3.4. Аналіз Стратегічного плану розвитку міста Енергодар до 2027 року

3.5. Аналіз Стратегії сталого розвитку на 2018-2028 роки Зеленодольської територіальної громади Дніпропетровської області

3.6. Аналіз програмних / стратегічних документів Добротвірської територіальної громади Львівської області

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПЕРЕДМОВА

Перед сучасним світом постав виклик глобальних кліматичних змін та їх катастрофічних наслідків. Одним із напрямів протистояння цьому виклику став Green Deal – Європейський «зелений» курс, котрий передбачає досягнення вуглецевої нейтральності у Європі щонайпізніше до 2050 р. за рахунок відмови від викопного палива та заміни його альтернативними джерелами енергії (сонячної, вітрової тощо).

Україна прийняла даний виклик разом зі всією Європою та розпочала свій шлях «зеленим» курсом. Одним із кроків на цьому шляху стало формування пакету національних нормативно-правових та стратегічних і програмних актів, спрямованих на регулювання сфери енергетики, енергоефективності й енергетичної безпеки. Відповідно до них також відбулась розробка регіональних цільових стратегій і програм, котрі, у свою чергу, стали базисом для прийняття локальних документів – як цільових, так і загального характеру.

Однак, як показує практика, акти на регіональному рівні не завжди корелюються із нормативно-правовим забезпеченням національного рівня, а локальні стратегії та програми – із документами регіонального, а відтак – національного рівнів. Особливо гостро ця проблема постає перед монопрофільними територіями, зокрема, перед громадами енергетичної генерації, оскільки вони – першочергові суб'єкти Справедливого Переходу як одного із інструментів Green Deal. Крім того, доволі часто у процесі реалізації стратегій і програм регіонального / локального рівня з'ясовується, що дані документи є неспроможними, тобто, недієвими, непридатними до реалізації на практиці.

Саме тому актуальним є питання оцінювання регіональних / локальних стратегій і програм на предмет їх спроможності та відповідності вищим в ієрархії нормативно-правовим актам. Із метою вирішення зазначеного питання було розроблено Методику оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. У ній запропоновано дві групи *індикаторів* спроможності – показників, що дозволяють оцінити локальний / регіональний стратегічний чи програмний документ на предмет їх дієвості та відповідності положенням національного нормативно-правового забезпечення.

Перша група – *Змістові індикатори* – показники, що дозволяють оцінити змістове наповнення локальної/регіональної програми /стратегії на предмет їх відповідності положенням національних нормативно-правових актів.

Друга група – *Структурні індикатори* – показники, що дозволяють оцінити відповідність структури локальних/ регіональних програм / стратегій методично визначеним на національному рівні вимогам.

Структурно Методика складається із передмови, трьох розділів й висновків. У Розділі 1 вказано емпіричну базу (нормативно-правові акти національного рівня) для формування індикаторів, названо індикатори та розкрито їх зміст. Розділ 2 присвячено аналізу регіональних цільових програм / стратегій у сфері енергетики та енергоефективності Вінницької, Івано-Франківської, Донецької, Дніпропетровської, Запорізької та Львівської областей. У Розділі 3 розкрито ступінь відповідності програм / стратегій окремих територіальних громад (громад енергетичної генерації) та запропоновано окремі рекомендації. За результатами аналізу сформульовано висновки для аналізованих регіонів та територіальних громад.

Методика є не лише практичним управлінським інструментом для органів місцевого самоврядування регіонального й локального рівнів у сфері Справедливого Переходу, зокрема у секторі енергетики та енергоефективності, але й унікальною спробою кореляційного аналізу цільових програмних / стратегічних документів у сфері енергетики й енергоефективності різних рівнів.

РОЗДІЛ 1 ІНДИКАТОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

1.1. Змістові індикатори

Із метою формування набору *змістових індикаторів* було опрацьовано масив основних національних нормативно-правових підзаконних актів, котрими регулюють сферу енергетики та енергоефективності. Зокрема, емпіричною базою для напрацювання змістових індикаторів стали¹:

- Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. №722/2019;
- Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 03 березня 2021 року №179;
- Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05 серпня 2020 року №695;
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки» від 04 серпня 2021 року №907;
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 18 серпня 2017 року №605-р;
- Розпорядження КМУ «Про затвердження Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 року» від 29 грудня 2021 року №1803-р;
- Постанова КМУ «Про впровадження систем енергетичного менеджменту» від 23 грудня 2021 р. №1460.

За результатами контент-аналізу зазначених підзаконних нормативно-правових актів було сформовано змістові індикатори, за допомогою котрих можна оцінити спроможність (тобто, дієвість і практичність) локальних стратегічних і програмних документів у частині їх відповідності змісту національного нормативно-правового базису у сфері енергетики та енергоефективності. Охарактеризуємо ці індикатори.

ІНДИКАТОР 1. *Орієнтованість на сталий розвиток.*

Індикатор 1 є важливим, оскільки у 2019 р. Україна приєдналася до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» від 25 вересня 2015 року, тим самим засвідчивши прагнення досягти глобальних цілей сталого розвитку разом із цілим світом. У контексті енергетичної безпеки та

¹ Проаналізовані нормативно-правові акти розташовані не у хронологічному порядку, а в порядку їх значимості для роботи.

енергоефективності йдеться, зокрема, про відповідність регіональних і локальних стратегічних / програмних документів цілям 7, 8 та 13 Сталого розвитку України.

Ціль 7 сталого розвитку «Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх» корелюється із Green Deal – Європейським «зеленим» курсом, котрий передбачає досягнення вуглецевої нейтральності у Європі щонайпізніше до 2050 р. за рахунок відмови від викопного палива та заміни його альтернативними джерелами енергії (сонячної, вітрової тощо).

У логічному зв'язку із Ціллю 7 та Green Deal перебуває Ціль 13 «Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками». Адже видобуток та використання викопного палива є одним із домінуючих видів антропогенного впливу, що спричиняє незворотні зміни клімату у глобальному масштабі.

Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання» Сталого розвитку має бланкетний характер щодо Цілей 7 та 13, оскільки забезпечення альтернативними джерелами енергії та досягнення кліматичної нейтральності відбуватиметься шляхом відмови від викопного палива, що означає виведення із експлуатації сотень добувних й інфраструктурних підприємств та вивільнення працівників цієї сфери. Саме цей людський ресурс потребуватиме перекваліфікації та працевлаштування в інших сферах економічної діяльності.

ІНДИКАТОР 2. *Відповідність трьом ключовим орієнтирам: декарбонізація економіки; вільна та чесна конкуренція, рівний доступ для бізнесу; розвиток підприємництва, інновацій і талантів.*

Значення Індикатора 2 полягає у тому, що за його допомогою можна оцінити спрямованість стратегії / програми на підвищення енергоефективності території, розвиток відновлюваних джерел енергії на ній, розвиток циркулярної економіки та синхронізацію із ініціативою «Європейський зелений курс». Крім того, в межах цього індикатора можна визначити, чи зафіксовані у регіональній / локальній стратегії чи програмі орієнтовні кінцеві економічні показники, яких прагне досягти громада за результатами декарбонізації економіки та справедливого переходу. Наприклад, такими показниками можуть бути: зростання ВВП на душу населення, збільшення притоку прямих іноземних інвестицій, зниження рівня безробіття, зменшення гендерного розриву в оплаті праці тощо.

ІНДИКАТОР 3. Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності.

Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності, відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року, полягає у тому, щоб органи місцевого самоврядування по відношенню до підприємств, установ чи організацій виконували виключно сервісну функцію. Тобто, локальні стратегічні чи програмні документи, крім іншого, повинні містити напрям переорієнтації органів місцевого самоврядування на сервісну функцію щодо комунальних підприємств енергетичної сфери.

Крім того, складовими даного індикатора можуть бути:

запровадження системи стратегічного управління в енергетичному секторі та сфері енергоефективності;

підвищення рівня корпоративного управління, стимулювання залучення висококваліфікованих кадрів;

забезпечення підготовки персоналу до роботи в енергетичній сфері та сфері енергоефективності;

системне навчання управителів та голів об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

ІНДИКАТОР 4. Підвищення інвестиційної привабливості.

Даний індикатор спроможності регіональних і локальних стратегічних / програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності є значимим з тієї точки зору, що справедливий перехід містить ризики зростання безробіття. Із метою нівелювання цих ризиків необхідно подбати про створення нових робочих місць, а отже – про розвиток інших сфер застосування вивільненої робочої сили. Це, у свою чергу, передбачає залучення інвестицій у новостворений або уже існуючий бізнес.

Залучення інвестицій також є неодмінною складовою розвитку альтернативної енергетики – інсталяції сонячних панелей, будівництва вітроелектростанцій, сміттєпереробки, виробництва біопалива тощо.

Положеннями локальних і регіональних стратегій / програм, котрі свідчать про те, що громада дбатиме про підвищення своєї інвестиційної привабливості в цілому та сектору енергетики та енергоефективності зокрема, можуть бути ті, що стосуються:

- створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- створення привабливої екосистеми для накопичення та примноження вітчизняного капіталу;
- посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні промислової продукції.

ІНДИКАТОР 5. *Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій.*

Індикатор 5 передбачає, що у локальній / регіональній стратегії чи програмі у сфері енергетики та енергоефективності повинні міститися положення (цілі, завдання, заходи, фінансові показники тощо) щодо: підвищення рівня поінформованості про впровадження ресурсоефективних технологій;

впровадження ефективного регулювання у сфері ресурсозбереження та використання відновлюваних джерел енергії;

залучення грантів і кредитів для ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій;

проведення високоякісних енергетичних аудитів, забезпечення впровадження систем енергетичного менеджменту;

розвиток сталих публічних закупівель, підвищення рівня поінформованості учасників ринку та методологічної підтримки щодо застосування критеріїв сталості;

забезпечення високого рівня енергетичної безпеки та інтеграція України в європейський енергетичний ринок;

забезпечення функціонування розумної, модернізованої та надійної енергосистеми, яка повністю задовольняє вимоги та потреби кінцевих споживачів;

забезпечення функціонування вільних, ефективних та конкурентних ринків;

підвищення енергоефективності економіки та забезпечення екологічності енергетичного сектору;

декарбонізація економіки;

визначення плану дій щодо заміщення потужностей, котрі мають бути виведені з експлуатації до 2030 р.;

забезпечення поступового скорочення обсягів потужностей теплової генерації в енергосистемі; забезпечення нарощення обсягів накопичувальних потужностей energy storage — акумуляторної системи накопичення електричної енергії;

урегулювання роботи локалізованої генерації з відновлюваних джерел енергії, що приєднується безпосередньо до мереж споживача, без плати за розподіл та передачу електричної енергії;

модернізація діючого технологічного обладнання та встановлення систем очистки;

визначення заходів щодо поліпшення безпеки та гігієни праці на енергетичних підприємствах;

підтримка реконструкції та розбудови розподільних мереж відповідно до розвитку розподіленої генерації електроенергії;

вивільнення замкнених потужностей у результаті розбудови електромереж та реалізації проектів, спрямованих на зняття внутрішніх обмежень;

забезпечення встановлення лічильників і систем дистанційного обліку споживання енергії;

формування інфраструктури для забезпечення інтеграції України до водневої економіки;

реконструкції та розбудови розподільних мереж відповідно до розвитку розподіленої генерації електроенергії;

запровадження системи державно-приватного партнерства в резервуванні енергетичних ресурсів та системи стратегічних запасів енергоресурсів;

забезпечення виконання зобов'язань “гарантованого покупця” перед виробниками з відновлюваних джерел енергії;

сприяння розвитку місцевих енергетичних ініціатив, зокрема малого та середнього підприємництва в енергетичній сфері та енергетичних кооперативів, генерації та постачання електричної і теплової енергії з урахуванням регіональних особливостей;

запровадження та забезпечення постійного вдосконалення системи енергетичного менеджменту на регіональному / локальному рівнях, а також на підприємствах;

стимулювання енергоефективності на рівні споживачів, формування енергоефективної поведінки у громадян;

скорочення витрат енергії у системах транспортування та розподілу електричної і теплової енергії шляхом технічної, технологічної модернізації та концептуального перегляду схем енергозабезпечення з урахуванням досягнень у сфері децентралізованого енергопостачання, зокрема за рахунок використання відновлюваних джерел енергії та управління енергоспоживанням;

забезпечення застосування договорів енергосервісу (ЕСКО) у бюджетній сфері та житлово-комунальному секторі;

зменшення технологічних витрат та втрат енергії у процесі її виробництва та постачання.

ІНДИКАТОР 6. *Орієнтованість на регіональний і місцевий розвиток.*

Актуальність застосування Індикатора 6 обумовлюється прийняттям у 2020 році та реалізацією Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Дана Стратегія спрямована на прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів.

У контексті енергетичної безпеки та енергоефективності це означає, що регіональні та локальні стратегічні / програмні документи повинні містити завдання та заходи, спрямовані на:

забезпечення покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів;

стимулювання розвитку альтернативної енергетики;

запровадження програм підвищення кваліфікації, перекваліфікації працівників вуглепереробних підприємств та членів їх сімей, створення умов для отримання другої освіти тощо;

сприяння розширенню соціальних програм та заходів підтримки вивільнених працівників на випадок безробіття протягом трьох років після втрати роботи;

сприяння створенню нових робочих місць для працевлаштування працівників, які вивільняються з вугледобувних, вуглепереробних підприємств;

спрощення умов та стимулювання започаткування і ведення малого і середнього бізнесу на територіях, де перебувають у стадії закриття вуглепереробні підприємства;

розроблення та запровадження програми пільгового кредитування на відкриття власної справи для вивільнених працівників вугільної галузі та членів їх сімей;

сприяння розбудові інфраструктури (інженерної, цифрової, логістичної) територій для залучення інвестицій;

запровадження механізму часткового покриття втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок закриття вугледобувних та вуглепереробних підприємств;

запровадження дієвих механізмів активізації діяльності індустриальних парків на територіях, де перебувають у стадії закриття вуглепереробні підприємства;

сприяння створенню моделі “енергоефективна громада”, спрямованої на першочергове впорядкування об’єктів комунальної власності з поступовим переходом до об’єктів житлового фонду;

створення умов для впровадження систем енергетичного менеджменту чи енергетичного моніторингу органів місцевого самоврядування та систем енергоменеджменту громадських будівель;

забезпечення запровадження комплексу заходів з розвитку, санації та ревіталізації систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення;

запровадження та ведення місцевих баз даних експлуатаційних та енергетичних показників громадських будівель та будівель житлового фонду з метою моніторингу та зменшення споживання комунальних послуг і видатків на їх оплату;

поширення практики застосування державно-приватного партнерства для залучення інвестицій у технічне переобладнання (модернізацію) інженерної інфраструктури житлово-комунального господарства;

стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, сприяння створенню стабільного та сприятливого середовища для започаткування і ведення підприємницької діяльності;

регулювання ставок місцевих податків для стимулювання малого та середнього підприємництва;

створення бізнес-інкубаторів, коворкінг-центрів, центрів підтримки бізнесу, стартап-центрів тощо та інформування про можливості співпраці із ними;

сприяння проведенню публічного діалогу між місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та підприємництвом;

запровадження додаткових програм доступу до фінансування (мікрогранти) для малого та середнього підприємництва;

ІНДИКАТОР 7. Забезпечення енергетичної безпеки.

Відповідність регіональних і локальних стратегій / програм у сфері енергетики та енергоефективності Індикатору 7 означає врахування при їх розробці та реалізації положень Стратегії енергетичної безпеки, схваленої Розпорядженням КМУ від 04 серпня 2021 року №907. Зокрема, регіональні / локальні стратегічні / програмні документи повинні містити пункти, що стосуються:

запровадження прозорої системи урядування, управління та господарювання в енергетичному секторі;

забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії для всіх категорій споживачів;

інноваційного технологічного розвитку енергетичного сектору з урахуванням пріоритетів енергетичної безпеки, захисту довкілля та низьковуглецевого розвитку економіки;

недопущення енергетичної бідності;

розвиток спроможностей територіальних громад щодо самозабезпечення за умов порушення функціонування загальнодержавних систем енергопостачання;

адаптація енергетичного сектору до негативного впливу змін клімату;

розвитку біоенергетики, вітроенергетики, обґрунтованого нарощування видобутку енергетичних ресурсів;

реалізація комплексу заходів підвищення енергоефективності в паливно-енергетичному комплексі, житлово-комунальній сфері, домогосподарствах та бюджетній сфері;

спрощення процедур та розвиток сервісів для реалізації проектів з енергоефективності;

реалізація комплексу заходів з розширення використання локальних альтернативних видів палива;

сприяння заміщенню використання традиційного палива на транспорті використанням електроенергії та біопалива;

здійснення заходів з екологізації генеруючих потужностей, що працюють із використанням вугілля;

розроблення та реалізація довгострокової програми заміщення генеруючих потужностей, що працюють з використанням вугілля.

ІНДИКАТОР 8. Екологічні пріоритети.

Енергетична сфера є однією із домінант негативного впливу на екологічне середовище існування біорізноманіття, в тому числі – людини як елемента глобальної екосистеми. В умовах сьогодення, коли кліматичні зміни стали катастрофічними у планетарному масштабі, надзвичайно гостро постало питання екологізації усіх сфер антропогенної діяльності. Виключенням не стала й сфера енергетики. Аби нівелювати наслідки видобутку викопного палива та забруднення повітря продуктами горіння, необхідно переорієнтуватися на альтернативні «зелені» джерела енергії, впроваджувати енергозаощаджувальні технології, нарощувати енергоефективні потужності тощо.

З огляду на вище зазначене, про відповідність регіональних / локальних стратегічних / програмних документів Індикатору 8 можуть свідчити такі їх положення:

запровадження системи екологічного менеджменту та аудиту (EMAS);

забезпечення застосування кращих практик з охорони навколишнього природного середовища та впровадження висновків найкращих доступних технологій та методів управління в енергетичному секторі;

розвиток циркулярної економіки;

скорочення викидів від великих спалювальних установок шляхом екологічної модернізації;

зменшення вуглецевого сліду паливно-енергетичного комплексу;

формування частки генерації з відновлювальних джерел енергії в загальному виробництві електроенергії на рівні 25 відсотків;

розвитку біоенергетики, вітроенергетики, обґрунтованого нарощування видобутку енергетичних ресурсів;

здійснення заходів з екологізації генеруючих потужностей, що працюють із використанням вугілля;

виведення у консервацію та/або заміщення сучасними високоманевровими потужностями додаткових 2 - 6 ГВт потужностей ТЕС;

створити систему стимулювання використання відходів як джерела енергії для виробництва теплової та електричної енергії;

стимулювання розвитку децентралізованої відновлюваної енергетики (наприклад, фотоелектричні системи та сонячні колектори на дахах житлових будинків тощо), потенціал якої оцінюється у ~5 % споживання електроенергії населенням;

стимулювання використання біомаси як палива на підприємствах, де біомаса є залишковим продуктом та інформування про можливості використання біомаси як палива в індивідуальному теплопостачанні;

стимулювання будівництва СЕС та ВЕС, сприяння створенню системи прогнозування генерації електроенергії;

збільшення використання гео- та гідротермальної енергії при генерації теплоенергії;

оптимізація структури пасажирських і вантажних перевезень у містах;

оновлення міського транспорту з переважним переходом на електротранспорт;

здійснення заходів із впровадження більш ефективного зовнішнього освітлення населених пунктів;

ІНДИКАТОР 9. *Впровадження систем енергетичного менеджменту.*

Система енергетичного менеджменту – система управління, що визначає енергетичну політику, цілі, енергетичні завдання та управлінські рішення, спрямовані на їх досягнення, передбачає інформаційні, організаційні, кадрові, фінансові та технічні заходи щодо планування і управління ефективністю споживання енергетичних ресурсів.

Система енергетичного менеджменту повинна охоплювати такі сфери діяльності органу впровадження зазначеної системи, його структурних та територіальних підрозділів, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління зазначених органів:

експлуатація та утримання будівель та споруд;

управління персоналом та провадження адміністративно-господарської діяльності;

публічні закупівлі енергоспоживчої продукції (товарів) та послуг, пов'язаних із споживанням енергії;

збір та внесення даних для бази даних будівель.

Кількість штатних одиниць структурного підрозділу енергоменеджменту визначається з урахуванням передбачення мінімум однієї штатної одиниці на 50 будівель, які перебувають у володінні та/або користуванні (господарському віданні, оперативному управлінні) або належать до сфери управління органу впровадження систем енергетичного менеджменту.

Для органів місцевого самоврядування рекомендована організаційна структура систем енергетичного менеджменту включає:

відповідального за систему енергетичного менеджменту;

структурний підрозділ енергоменеджменту/енергоменеджера/ підрядної організації з енергетичного менеджменту;

відповідальних за енергомоніторинг у галузях (головні розпорядники коштів місцевих бюджетів);

відповідальних за енергомоніторинг підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління органів місцевого самоврядування.

У складі організаційної структури систем енергетичного менеджменту повинен бути спеціаліст, який має технічну освіту або технічну кваліфікацію.

Система енергетичного менеджменту працює у межах циклу «планування – виконання – перевірка – коригування».

1.2. Структурні індикатори

Із метою розробки *структурних індикаторів* як базис було використано Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегії розвитку територіальної громади.

У результаті аналізу даних Методичних рекомендацій було сформовано уніфікований індикатор.

УНІФІКОВАНИЙ ІНДИКАТОР. *Відповідність типовій структурі стратегічного / програмного документу.*

Типова структура стратегічного / програмного документу передбачає наявність у ньому таких елементів:

- *вступ*, де лаконічно обґрунтовуються передумови та підстави розроблення даної стратегії чи програми;

- *аналітична частина*, в котрій здійснюється характеристика територіальної громади чи іншої адміністративно-територіальної одиниці щодо історичних, географічних, природно-ресурсних, соціально-економічних тощо особливостей розвитку;

- *SWOT-аналіз*, у котрому розкриваються слабкі та сильні сторони, недоліки та переваги територіальної громади в сфері енергетики та енергоефективності. Цей структурний елемент стратегії / програми має бути представлений у вигляді

SWOT-матриці. Логічним завершенням SWOT-аналізу має стати визначення шляхів перетворення недоліків у переваги, слабких сторін – у сильні;

- *сценарії розвитку* – структурний елемент стратегії / програми, у котрому, як правило, моделюється три альтернативні варіанти розвитку громади: песимістичний, реалістичний та оптимістичний. У **песимістичному** сценарії робляться припущення про стагнаційні соціально-економічні процеси та їх вплив на розвиток сфери енергетики та енергоефективності у територіальній громаді чи іншій аналізованій адміністративно-територіальній одиниці. У **реалістичному** сценарії у якості «канви» використовуються чинні соціально-економічні показники, із котрими корелюються подальші локальні соціально-економічні процеси та розвиток сфери енергетики й енергоефективності. **Оптимістичний** сценарій – це моделювання процесів і показників розвитку громади (іншої локації), виходячи із завищених очікувань від соціально-економічних, суспільно-політичних процесів у державі;

- *стратегічне бачення розвитку територіальної громади* повинно містити місію, візію та основні стратегічні завдання розвитку громади чи іншої адміністративно-територіальної одиниці у сфері енергетики та енергоефективності;

- *стратегічні, оперативні цілі та завдання* – це структурний елемент стратегічного / програмного документа, в якому формулюють стратегічні цілі розвитку сектору енергетики та енергоефективності, здійснюється їх деталізація за допомогою оперативних цілей, а також визначаються завдання та заходи, котрі необхідно здійснити задля досягнення оперативних, а через них – стратегічних цілей;

- *проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками* передбачає, що у стратегічному / програмному документі має бути обов'язково викладено набір показників, за допомогою котрих здійснюватиметься оцінка досягнення встановлених цілей та виконання завдань, визначених у стратегії / програмі. Також у цій частині стратегії / програми має бути представлено систему управління ризиками або хоча б напрями нівелювання можливих ризиків.

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЧНИХ / ПРОГРАМНИХ АКТІВ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

2.1. Оцінка спроможності регіональних цільових програм Вінницької області

Основним регіональним програмним документом Вінницької області у сфері енергетики та енергоефективності є *Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки ЗАТВЕРДЖЕНО рішенням 17 сесії обласної Ради 7 скликання від 24 березня 2017 року №310*. Проаналізуємо цю Програму на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.1, табл. 2.2).

Таблиця 2.1. – Відповідність положень Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7 і 13 Не відповідає цілі 8
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Містить положення щодо декарбонізації економіки: - виробництво електричної енергії малими гідроелектростанціями та фотогальванічними установками, когенерація тепла та електроенергії при спалюванні біомаси, а також виробництво біогазу; - використання потенціалу заміщення споживання традиційних видів палива альтернативними джерелами енергії: біомаси, вітру, мала гідроенергетика, геотермальна енергія, теплова енергія стічних вод, теплова енергія ґрунту і ґрунтових вод; - виробництво твердого палива шляхом переробки обрізок плодових дерев та викорчовування старих садів (260 тис. га плодових садів, з 1 га технічно можливо отримати від 2 до 4 тонн щепи). Не містить положень щодо вільної і чесної конкуренції; розвитку підприємництва, інновацій і талантів.

3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	- запровадження системи щоденного моніторингу споживання паливно-енергетичних ресурсів бюджетними закладами обласного підпорядкування; - поетапне введення енергетичних обстежень будівель закладів соціальної сфери з метою визначення найбільш доцільних до впровадження енергозберігаючих проектів; - укладання ЕСКО-договорів у розмірі 7% (280 од.) від загальної кількості бюджетних закладів Вінниччини; - скорочення споживання паливно-енергетичних ресурсів бюджетними та комунальними закладами на 35% до 2022 року від базового показника 2016 року на рівні 108 716 тонн умовного палива; - заміщення 6 млн.м3 природного газу що споживається бюджетними установами або 36% альтернативними видами енергії; - запровадження системи заохочення до дотримання культури споживання енергоресурсів в бюджетних та комунальних закладах області шляхом преміювання працівників установ, які, за результатами моніторингу споживання протягом року покажуть кращі показники ефективного використання ресурсів;
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	- обґрунтування реалізації енергоефективних проектів шляхом проведення енергетичних обстежень будівель бюджетних і комунальних установ; - проведення організаційних заходів щодо популяризації енергозбереження серед населення області; - супровід упровадження енергоефективних проектів масштабною інформаційно-роз'яснювальною роботою серед населення щодо важливості раціонального споживання енергоресурсів шляхом публікування відповідної інформації на офіційних інтернет-ресурсах та ЗМІ, проведення наукових семінарів та круглих столів тощо; - розробити відповідні освітні програми, які передбачатимуть створення центрів енергоефективності, що міститимуть зразки енергоефективного обладнання та

		технологічних розробок, на базі яких можливо проводити практичні навчання у галузі енергозбереження для студентів та дітей шкільного віку області; - переведення малопотужних котелень та котелень великої потужності, які надають послуги з тепло- та гарячого водопостачання різним категоріям споживачів, в тому числі, бюджетним установам та населенню, на тверде паливо; - сконцентрувати увагу не лише на використанні енергоефективних матеріалів (енергозберігаючі вікна, матеріали для теплоізоляції, засоби обліку тощо) а й на високотехнологічному обладнанні, робота якого базується на відновлювальних джерелах енергії (сонячні колектори для нагріву води, теплові насоси, фотогальванічні станції, рекуперативні теплообмінники, тощо) шляхом видачі населенню кредитів за пільговими відсотковими ставками або з компенсацією частини вартості обладнання; - створення освітнього центру відновлювальної енергетики у місті Вінниця.
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	- техніко-економічне обґрунтування створення біоенергетичних кооперативів на базі об'єднаних територіальних громад області;
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	- виробництво електричної енергії малими гідроелектростанціями та фотогальванічними установками, когенерація тепла та електроенергії при спалюванні біомаси, а також виробництво біогазу; - використання потенціалу заміщення споживання традиційних видів палива альтернативними джерелами енергії: біомаси, вітру, мала гідроенергетика, геотермальна енергія, теплова енергія стічних вод, теплова енергія ґрунту і ґрунтових вод; - виробництво твердого палива шляхом переробки обрізок плодових дерев та викорчовування старих садів (260 тис. га плодових садів, з 1 га технічно можливо отримати від 2 до 4 тонн щепи);
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	- створення карти енергетичного потенціалу біомаси у Вінницькій області.

9.	<i>Впровадження енергетичного менеджменту систем</i>	- заходи з енергозбереження проведення на об'єктах енергетичних обстежень із складанням енергетичного паспорта будівлі та включенням розділу «Енергоефективність» до проектної документації, яка виконується при проектуванні нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту (термомодернізації), енергетичної паспортизації будинків, при визначенні класу енергетичної ефективності будинку відповідно до ДСТУ Б А.2.2-8:2010. Структурним елементом розділу «Енергоефективність» відповідно до вищезазначеного Державного стандарту повинен бути «Енергетичний паспорт» згідно з ДБН В.2.6-31: 2006, ДСТУ-Н Б А.2.2-5: 2010; - надання доступу до програмного забезпечення щоденного моніторингу споживання енергоресурсів Департаменту житлово-комунального господарства енергетики та інфраструктури облдержадміністрації (адміністрування та аналіз споживання ПЕР) та профільним департаментам обласної державної адміністрації, в підпорядкуванні яких перебувають бюджетні заклади та відповідальним особам в кожній бюджетній установі.
----	--	--

Таким чином, як видно із табл. 2.1, положення Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки повністю відповідають Індикаторам 3, 5, 7, 8, 9, частково – Індикаторам 1, 2, 6. При цьому, аналізована Програма не містить положень, котрі би корелювались із Індикатором 4.

Такий висновок щодо змісту даної Програми Вінницької області, а також те, що строк її дії завершується цього річ, є передумовою для формування рекомендацій:

- при розробці змісту Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на наступний після 2022 року період необхідно включити у неї положення щодо розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу. Розвиток підприємництва в області забезпечить не лише створення альтернативних робочих місць для вивільнених зі сфери енергетики та енергоефективності працівників (внаслідок декарбонізації економіки та слідування курсу Green Deal), але й сприятиме розвитку

інфраструктури області та поліпшенню якості життя мешканців області. Крім того, положення щодо розвитку підприємництва та малого й середнього бізнесу корелюватиметься із Ціллю 13 Сталого розвитку;

- додати до Програми положення щодо підвищення інвестиційної привабливості у сфері енергетики та енергоефективності області в цілому та територій енергетичної генерації зокрема задля приведення програмного документу у відповідність Індикатору 4;

- сфокусувати увагу при розробці Програми на наступний після 2022 року на положеннях щодо розвитку інновацій і талантів в області у сфері енергетики та енергоефективності задля встановлення повної відповідності Індикатору 2.

Проаналізуємо також Програму підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Відповідність положень Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Загальна характеристика Програми
2.	<i>Аналітична частина</i>	Проблеми, на розв'язання яких спрямована Програма
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	-
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Мета Програми
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, строки та етапи виконання Програми; Завдання Програми та результативні показники; Напрями діяльності і заходи Програми; Додаток 4. Напрями діяльності та заходи регіональної (комплексної) Програми.
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Завдання Програми та результативні показники; Система управління та контролю за ходом виконання Програми; Додаток 3. Показники продукту регіональної (комплексної) Програми

Як видно із табл. 2.2, структура Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки не містить таких структурних елементів як «SWOT-аналіз» та «Сценарії

розвитку». На перший погляд, це не є критичним недоліком, оскільки ці складові частини є більше необхідними для стратегічних документів, ніж для програмних. Однак, програма була би помітно змістовнішою та окреслювала би потенційні шляхи перетворення недоліків та проблем у переваги за умови наявності у ній SWOT-аналізу. Зайвим би також не було застосування сценарного підходу у Програмі, але лише за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників, що забезпечить відносно об'єктивні прогнози.

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- при розробці Програми на наступний після 2022 року врахувати необхідність здійснення SWOT-аналізу;
- за необхідності розробити у Програмі три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності.

Іще одним програмним документом у сфері енергетики та енергоефективності Вінницьчини є *Програма енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020 - 2025 роки*, затверджена рішенням сесії Вінницької обласної ради від 23 липня 2020 року № 948. Проаналізуємо дану Програму на предмет відповідності індикаторам (табл. 2.3, табл. 2.4).

Таблиця 2.3 – Відповідність положень Програми енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020-2025 роки змістовим Індикаторам

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	-
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	-
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	- передбачити додаткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами залученими на реалізацію енергоефективних проєктів;
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	підтримка населення та ОСББ області у реалізації проєктів з підвищення енергоефективності будівель; зменшення споживання паливно-енергетичних ресурсів населенням через стимулювання впровадження енергозберігаючих заходів;

		популяризація економічних, екологічних і соціальних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері; - задля досягнення відповідного рівня економії енергоресурсів, реалізація проектів з термомодернізації житлових будівель потребує обов'язкової заміни або модернізації індивідуального теплового пункту у разі наявності централізованого опалення в будинку;
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	підвищення економічної активності в регіоні за рахунок збільшення товарообігу енергоефективного обладнання та матеріалів, а також активізації ринку надання послуг з термомодернізації; - налагодження механізму співпраці між державною установою Фонд енергоефективності, кредитно-фінансовими організаціями, обласною державною адміністрацією та обласною Радою, а також органами місцевого самоврядування щодо реалізації політики енергоефективності у житловому секторі області; - компенсація відсоткової ставки 8% річних по кредитах на заходи з енергозбереження та придбання котлів на альтернативному виді палива для населення та ОСББ; - компенсація 10% ставки для ОСББ у рамках програми «Енергодім».
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	- підтримка впровадження відновлювальних джерел енергії у житловому секторі.
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	- підтримка впровадження відновлювальних джерел енергії у житловому секторі; - популяризація екологічних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері; - придбання котлів на альтернативному виді палива для населення та ОСББ;
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	-

Отже, як бачимо із табл. 2.3, Програма енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020-2025 роки за змістом не відповідає Індикаторам 1, 2, 4, 9. Тобто, даний програмний документ необхідно доповнити положеннями, які б корелювались із

відповідними Цілями сталого розвитку, а також стосувались декарбонізації економіки, розбудови справедливої конкуренції, підвищення інвестиційної привабливості та впровадження систем енергетичного менеджменту.

Таблиця 2.4 – Відповідність положень Програми енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020-2025 роки Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Загальна характеристика Програми
2.	<i>Аналітична частина</i>	Проблеми, на розв'язання яких спрямована Програма Пояснювальна записка до Програми
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	-
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	3. Мета Програми
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	4. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, строки та етапи виконання Програми 5. Завдання Програми та результативні показники 6. Напрями діяльності і заходи Програми Додаток 1.5. Напрями діяльності та заходи Програми Програма енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020-2025 роки
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	7. Система управління та контролю за ходом виконання Програми Додаток 1.4. Показники продукту Програми енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ)

Як бачимо із табл. 2.4, Програма енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020-2025 роки не містить таких структурних елементів, як SWOT-аналіз та сценарії розвитку. Як і у випадку попередньої Програми, проаналізованої вище, такий підхід до структури документу може бути пояснений тим, що зазначені структурні підрозділи більш характерні для стратегій, ніж для програм. Однак, якщо відсутність сценаріїв розвитку ще може бути припустимою, оскільки програма розрахована не на такий тривалий період, як стратегія, а відтак

прогнозувати короткострокову перспективу навряд чи доцільно, то SWOT-аналіз є вкрай потрібним структурним елементом – завдяки йому можна окреслити шляхи подолання проблем та переведення недоліків у переваги.

2.2. Оцінка спроможності регіональних цільових програм Івано-Франківської області

Основним регіональним документом Івано-Франківської області є *Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (затверджена Рішення обласної ради від 21.02.2020 з 1381-34/2020)*. Згідно зі Стратегією, одним зі Сценаріїв розвитку Івано-Франківської області до 2027 року, які розроблені як складова Схеми планування територій області до 2036 року та затверджені рішенням обласної ради від 30.06.2017 року № 548-16/2017, є покращення екологічної ситуації у регіоні, зокрема, шляхом будівництва станцій та заводів з переробки твердих побутових відходів у найбільших господарських центрах та вузлах Івано-Франківської області, впровадження на виробництві екофільних технологій тощо. Також на підставі стратегічних цілей Стратегії сформована Операційна ціль 1.2. «Енергетична самодостатність». Відповідно до цілі сформовано завдання. Передбачено можливі сфери реалізації проектів до завдання 1.2.1. «Розвиток альтернативної енергетики»:

- розбудова енергетичної інфраструктури, зокрема, будівництво, модернізація та реконструкція ліній електропередач;
- інтеграція в європейську енергетичну інфраструктуру;
- налагодження механізмів використання місцевих видів палива;
- підтримка розвитку відновлюваної та альтернативної енергетики на місцевій сировинній основі;
- налагодження контактів зі всіма зацікавленими стейкхолдерами для диверсифікації ринків збуту електроенергії;
- проведення заміни існуючих вугільних та газових котлів на котли на біомасі в бюджетній сфері та комунальній теплоенергетиці;
- встановлення сонячних колекторів для підігріву води для потреб гарячого водопостачання в закладах бюджетної сфери, приватних будинках;
- впровадження теплових насосів, електричного теплоаккумуляційного обігріву та гарячого водопостачання.

Відповідно до завдання 1.2.2. «Формування енергоефективного суспільства» передбачено наступні сфери реалізації проектів:

- розроблення комплексу заходів щодо стимулювання і використання відновлюваних джерел енергії, відходів у теплопостачанні, комбінованому виробництві теплової та електричної енергії;
- розроблення та впровадження механізму фінансування альтернативних технологій з отримання електроенергії, використання біопалива (з відходів) та інших джерел, що мають перспективний потенціал.

Наступним важливим документом у сфері енергетики та енергоефективності є *Регіональна цільова програма «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки (схвалено розпорядження Івано-Франківської облдержадміністрації від 13.12.2021 р. № 514)*. Проаналізуємо цю Програму на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.5, табл. 2.6).

Таблиця 2.5. – Відповідність положень Регіональної цільової програми «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7 і 12 Не відповідає цілі 8
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	-
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	- стимулювання до фінансування ОСББ заходів із підвищення енергоефективності багатоквартирних будинків; - формування свідомості мешканців щодо ощадливого ставлення до енергоресурсів; - заохочення мешканців багатоквартирних будинків ставати відповідальними власниками своєї спільної власності;
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	- зниження фінансового навантаження при впровадженні енергоефективних заходів на мешканців багатоповерхових будівель, де створені ОСББ; - підвищення теплозахисних властивостей будівельних конструкцій; - модернізація мереж опалення, гарячого водопостачання та систем освітлення будівель; - покращення експлуатаційних характеристик багатоквартирних будівель

		та збільшення терміну їхньої експлуатації; - підвищення рівня комфорту та якості життя мешканців.
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	-
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	-
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	-
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	Проведення попереднього Енергетичного аудиту (вимоги до енергетичного аудиту будівлі, висновку енергетичного аудиту та критерій оцінки таких висновків встановлені Порядком дій учасників програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «Енергодім» затвердженим рішенням Наглядової ради державної установи «Фонд енергоефективності» від 16.08.2019); Розробка проєктної документації та її експертиза (в тому числі обстеження об'єкта).

Таким чином, як видно із табл. 2.5, положення Регіональної цільової програми «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки повністю відповідають Індикаторам 3, 5, 9, частково – Індикаторам 1. При цьому, аналізована Програма не містить положень, котрі би корелювались із Індикатором 2, 4, 6, 7 і 8.

Такий висновок щодо змісту даної Програми Івано-Франківської області, проте програма є новою і стосується лише однієї сфери – підтримки ОСББ. Тому, для розробки програм в майбутньому доцільно сформулювати рекомендації:

- при наступному етапі планування Програми доцільно зробити її більш ширшою і охопити більше пріоритетів;

- додати до Програми положення про декарбонізацію економіки, вільної і чесної конкуренції для відповідності Індикатору 2;

- при розробці змісту Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Івано-Франківській області на наступному етапі планування необхідно включити у неї положення щодо розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу. Розвиток підприємництва в області забезпечить не лише створення альтернативних робочих місць для вивільнених зі сфери енергетики та енергоефективності працівників (внаслідок декарбонізації економіки та слідування курсу Green Deal), але й сприятиме розвитку інфраструктури області та поліпшенню якості життя мешканців області.

Крім того, положення щодо розвитку підприємництва та малого й середнього бізнесу корелюватиметься із Ціллю 13 Сталого розвитку;

- додати до Програми положення щодо підвищення інвестиційної привабливості у сфері енергетики та енергоефективності області в цілому та територій енергетичної генерації зокрема задля приведення програмного документу у відповідність Індикатору 4. Це також відповідатиме оперативним цілям Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки;

- сфокусувати увагу при розробці Програми на наступний плановий період на положеннях щодо розвитку інновацій і талантів в області у сфері енергетики та енергоефективності задля встановлення повної відповідності Індикатору 2;

Проаналізуємо також Регіональну цільову програма «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Відповідність положень Регіональної цільової програми «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Загальна характеристика Програми
2.	<i>Аналітична частина</i>	Проблеми, на розв'язання яких спрямована Програма
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	-
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Мета Програми
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Аналіз проблеми та обґрунтування доцільності розроблення Програми Основні завдання Програми Очікувані результати виконання Програми Додаток 1. Заходи регіональної цільової програми «ЕНЕРГОДІМ»
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Напрями діяльності та умови участі у Програмі Координація та контроль за ходом виконання Програми

Як видно із табл. 2.6, структура Регіональної цільової програми «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки не містить таких структурних елементів як «SWOT-аналіз» та «Сценарії розвитку». На перший погляд, це не є критичним недоліком, оскільки ці складові частини є більше необхідними для стратегічних документів, ніж для програмних.

Однак, програма була би помітно змістовнішою та окреслювала би потенційні шляхи перетворення недоліків та проблем у переваги за умови наявності у ній SWOT-аналізу. Зайвим би також не було застосування сценарного підходу у Програмі, але лише за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників, що забезпечить відносно об'єктивні прогнози.

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- при розробці Програми на наступний після 2022 року врахувати необхідність здійснення SWOT-аналізу;
- за необхідності розробити у Програмі три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності.

2.3. Оцінка спроможності регіональної стратегії Донецької області

Основним регіональним документом Донецької області є Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року. Організаційні аспекти підготовки Стратегії визначено розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 24 січня 2019 року № 65/5-19 «Про розробку Стратегії розвитку Донецької області та плану заходів з її реалізації» (із змінами).

Проаналізуємо даний стратегічний документ у частині енергетичної безпеки та енергоефективності на предмет відповідності змістовим і структурним індикаторам.

Таблиця 2.7 – Відповідність положень Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7, 8, 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Операційна ціль 1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТИСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ Завдання 1.1.3. Розвиток малого та середнього підприємництва, як драйверу структурних перетворень Операційна ціль 1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ

		Завдання 1.2.1. Розвиток та ефективне використання науково-інноваційного потенціалу Операційна ціль 3.4. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ Завдання 3.4.1. Впровадження інформаційних технологій у сфері надання послуг населенню Завдання 3.4.2. Покращення цифрових навичок населення Завдання 3.4.3. Розвиток системи просторового планування з використанням електронних ресурсів
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	Завдання 4.3.1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами • впровадження енергоощадних заходів у всіх сферах економіки, зокрема, на об'єктах комунальної власності та житлового фонду; Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики • підтримки використання альтернативної енергетики в області, у тому числі на комунальних підприємствах та бюджетних установах (школи, дитячі садки тощо)
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	Операційна ціль 1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ Завдання 1.2.3. Підтримка галузей з економічним та інноваційним потенціалом для розвитку Операційна ціль 1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ Завдання 1.3.1. Підвищення якості та доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики • залучення і супроводу інвестиційних проєктів у сфері альтернативної енергетики, у тому числі створення регіонального банку інвестиційних проєктів тощо.
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики

		• розвитку нетрадиційних та альтернативних джерел енергії (енергії сонця, вітру тощо); • створення реєстру земель, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики за її видами;
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	Операційна ціль 1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТИСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ Завдання 1.1.2. Оновлення регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти Операційна ціль 3.2. РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ Завдання 3.2.1. Підвищення якості та доступності адміністративних та соціальних послуг Завдання 3.2.2. Надання сервісних послуг з водопостачання та водовідведення Завдання 3.2.3. Поліпшення житлових умов населення Операційна ціль 3.3. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ Завдання 3.3.1. Розвиток сільських територій з низькою щільністю населення Завдання 3.3.2. Підтримка малих монофункціональних міст Завдання 3.3.3. Усунення наслідків збройного конфлікту в населених пунктах уздовж «лінії зіткнення»
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування Операційна ціль 4.3. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ Завдання 4.3.1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування

		Операційна ціль 1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ Завдання 1.3.2. Розвиток екологічно безпечного транспорту Операційна ціль 4.1. БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ Завдання 4.1.1. Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу Завдання 4.1.2. Підвищення екологічної свідомості населення Завдання 4.1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення Завдання 4.1.4. Зниження навантаження на атмосферне повітря Завдання 4.1.5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель Операційна ціль 4.2. СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ Завдання 4.2.1. Удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів Завдання 4.2.2. Сприяння зменшенню обсягів утворення твердих побутових відходів Завдання 4.2.3. Удосконалення системи управління промисловими відходами
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	Завдання 4.3.1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами • впровадження системи енергоменеджменту; • запровадження сучасних систем моніторингу та контролю витрат енергоресурсів;

Як бачимо із табл. 2.7, Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року повністю корелюється зі змістовими індикаторами спроможності регіональних програмних / стратегічних документів.

Разом із тим, мусимо зазначити, що у Донецькій області немає цільової програми у сфері енергетичної безпеки та енергоефективності, тоді як детально пропрацьована Стратегія є чудовим базисом для створення та реалізації такої програми. Тому рекомендуємо:

- розробити коротко- або середньострокову Програму у сфері енергетичної безпеки та енергоефективності Донецької області.

Також проаналізуємо дану Стратегію щодо її відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Відповідність положень Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року Уніфікованому структурному індикатору

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Вступ
2.	<i>Аналітична частина</i>	Донеччина сьогодні
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	Результати SWOT-аналізу
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	Донеччина сьогодні
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку області</i>	Стратегічне бачення Донеччини Заможний регіон із інноваційною економікою, що спирається на потужний промисловий комплекс, новітні ІТ-рішення та динамічний розвиток аграрного сектора, з комфортними умовами життя людей на засадах ефективного управління та збалансованого природокористування.
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	1. Стратегічна ціль 1. Оновлена, конкурентоспроможна економіка 2. Стратегічна ціль 2. Якість життя та людський розвиток Стратегічна ціль 3. Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Моніторинг та оцінювання результативності Перелік індикаторів (показники) оцінювання результативності

Отже, очевидно, що структурно Стратегія також відповідає запропонованим індикативним показникам. Тому, на наше переконання, вона може бути успішно реалізована на практиці в цілому та у частині щодо енергетичної безпеки й енергоефективності зокрема.

2.4. Оцінка спроможності регіональної стратегії Запорізької області

Основним документом, що визначає вектори розвитку Запорізької області, є Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року, затверджена рішенням Обласної ради від 12.12. 2019 року №134.

Проаналізуємо дану Стратегію у розрізі спрямованості на енергетичну безпеку та енергоефективність. Зокрема, визначимо ступінь кореляції положень даного документу змістовим індикаторам спроможності (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Відповідність положень Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7, 8, 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	При розробці Стратегії вперше закладені принципи смарт-спеціалізації регіону, що дозволить сконцентрувати спільні зусилля представників бізнесу, науково-освітнього середовища та органів влади на розвиток у інноваційно активних сфер економічної діяльності. ... важливим чинником розвитку підприємництва є вдосконалення інституційного середовища шляхом реалізації заходів із дерегуляції, удосконалення дозвільних процедур і реєстрації (у тому числі електронної) речових прав на майно, спрощення системи податкового обліку, розширення доступу до фінансового ресурсу та здешевлення банківських кредитів. ... основним джерелом фінансування наукових досліджень є кошти організацій підприємницького сектора економіки Стратегічна ціль 2. Конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації) у національному та глобальному просторі Оперативна ціль 2.1. Індустріально-технологічний розвиток економіки на інноваційних засадах 2.1.1. Підтримка видів економічної діяльності, які характеризуються високим інноваційним потенціалом та зростаючою віддачею

		2.1.3. Розвиток ІТ-технологій та інновацій, сприяння їх впровадженню у виробничі процеси (у т.ч. просування технологій індустрії 4.0)
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	-
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	Відтак, першочерговими викликами є модернізація застарілого обладнання та технологій; впровадження енергоощадних технологій, альтернативної енергетики 2.1.2. Розвиток альтернативної, відновлювальної енергетики
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	При розробці Стратегії вперше закладені принципи смарт-спеціалізації регіону, що дозволить сконцентрувати спільні зусилля представників бізнесу, науково-освітнього середовища та органів влади на розвиток у інноваційно активних сфер економічної діяльності. ...зادля заохочення випускників закладів вищої освіти – молодих фахівців працювати в установах регіону, запроваджувати регіональні програми підтримки молодих спеціалістів... Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення Оперативна ціль 1.1. Збереження та розвиток людського потенціалу Оперативна ціль 1.2. Створення умов для зростання добробуту, комфортного та безпечного проживання мешканців Оперативна ціль 1.3. Забезпечення взаємодії органів влади, бізнесу, громади, особи 2.1.3. Розвиток ІТ-технологій та інновацій, сприяння їх впровадженню у виробничі процеси (у т.ч. просування технологій індустрії 4.0) Оперативна ціль 2.2. Розвиток бізнес-екосистеми регіону

		Стратегічна ціль 3. Гармонійний просторовий розвиток Оперативна ціль 3.1. Стимулювання економічної активності територій регіону 3.1.1. Подолання внутрішньо-регіональних диспропорцій, стимулювання ділової активності в малих містах та сільських поселеннях 3.1.2. Створення сприятливого середовища для розвитку підприємств місцевої промисловості
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	... продовжено реалізацію масштабних інвестиційних проєктів з будівництва парків вітрових (інвестори – ТОВ «Вінд Пауер» ДТЕК, ТОВ «Юрокейп Юкрейн І») та сонячних (інвестор – ТОВ «Токмак Солар Енерджи») електростанцій. Виробництво відновлювальної енергетики представлене такими підприємствами: вітрові електростанції – Ботієвська ВЕС та Приморська ВЕС-1 ТОВ «Вінд Пауер» ДТЕК; сонячні електростанції – ТОВ «Токмак Солар Енерджі», ТОВ «Санталекс Грін Пауер», ТОВ «Солар Парк Веселе», ТОВ «Солар Парк Підгорне», ТОВ «Сонячні Стандартні Рішення»; фотогальванічна електростанція – ТОВ «Скіфія Солар І»; мала гідроелектростанція – ТОВ «Гідропауер 1». ... на території Запорізької області розташовані 10 невеликих сонячних електростанцій, 81 установка сонячної генерації приватних домогосподарств (населення) та біогазовий енергетичний комплекс ТОВ «Біогаз – Україна», які виробляють електричну енергію. Є 26 підприємств, які виробляють пелети та гранули. 2.1.2. Розвиток альтернативної, відновлювальної енергетики
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	... частка відновлюваної енергії у виробництві електроенергії Запорізької області збільшилася майже на 2 %. 2.1.2. Розвиток альтернативної, відновлювальної енергетики

		Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збереження природних ресурсів 4.1.2. Зменшення забруднення атмосферного повітря через впровадження інноваційних проєктів з використання альтернативних джерел енергії Оперативна ціль 4.2. Розв'язання проблеми негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	-

Із табл. 2.9 видно, що Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року зовсім не містить положень, котрі б відповідали змістовим індикаторам 12, 13 та 18. Тобто, у даному стратегічному документі абсолютно поза увагою розробників залишились такі важливі аспекти, як підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності, підвищення інвестиційної привабливості та впровадження систем енергетичного менеджменту.

Крім того, не можна не зауважити, що Стратегія регіонального розвитку Запорізької області, попри те, що Запорізька область є одним із найбільших вітчизняних суб'єктів енергогенерації, не містить вектору енергетичної безпеки та енергоефективності. Таким чином, надзвичайно важливий сектор – енергетика – залишається поза напрямками стратегічного розвитку регіону.

Зважаючи на вище викладене, можемо сформулювати такі рекомендації:

- доповнити Стратегію регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року положеннями щодо підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності; підвищення інвестиційної привабливості; впровадження систем енергетичного менеджменту;
- розробити цільову програму у сфері енергетичної безпеки та енергоефективності Запорізької області.

Також проаналізуємо структуру основного стратегічного документу Запорізької області на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Відповідність положень Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року Уніфікованому структурному індикатору

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
8.	<i>Вступ</i>	Вступ
9.	<i>Аналітична частина</i>	Стислий опис основних тенденцій та проблем соціально-економічного розвитку Запорізької області
10.	<i>SWOT-аналіз</i>	SWOT-аналіз соціально-економічного становища Запорізької області SWOT-матриця
11.	<i>Сценарії розвитку</i>	Обґрунтування вибору сценарію розвитку області Демографічний прогноз Економічні тренди Гармонізація просторового розвитку
12.	<i>Стратегічне бачення розвитку області</i>	Стратегічне бачення і місія
13.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Стратегічні цілі (пріоритети), оперативні цілі та завдання
14.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Очікувані результати Індикатори Основні етапи та механізми реалізації стратегії

Табл. 2.10 демонструє, що в цілому структура Стратегії корелюється із Уніфікованим структурним індикатором. Системно не відображено лише складову індикатора щодо моніторингу та оцінювання реалізації Стратегії.

2.5. Оцінка спроможності регіональних цільових стратегій/програм Дніпропетровської області

Основним регіональним програмним документом Дніпропетровської області у сфері енергетики та енергоефективності є *Стратегія енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки*, затверджена рішенням обласної ради № 275-11/VII від 01.12.2017 р. Проаналізуємо цю Стратегію на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.11, табл. 2.12).

Таблиця 2.11. – Відповідність положень Стратегії енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7, 8 і 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Завдання 2. Фінансування відновлюваної енергетики, заходів з енергоефективності та енергозбереження. 2.3. Програма підтримки встановлення сонячних та вітрових електростанцій в приватних домогосподарствах та підтримка децентралізованих систем генерації. 2.4. Підвищення енергоефективності у сфері теплопостачання. 2.5. Підвищення енергоефективності у сфері водопостачання та водовідведення. Щодо положення про підприємництва, інновацій і талантів: 5.4. Проведення конкурсів ресурсоефективних ініціатив підприємств.
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	2.1. Фінансування проектів комплексної термомодернізації будівель бюджетних установ, організацій та комунальних підприємств. 2.2. Програма підтримки підвищення енергоефективності житлового фонду.
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	Завдання 3. Залучення приватного капіталу. 3.1. Створення баз даних перспективних проектів. 3.2. Використання механізму енергосервісних договорів. 3.3. Розвиток ринку використання біопалива. 3.4. Підтримка енергоефективності у промисловості.
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	Завдання 4. Розвиток інституційної спроможності. 4.1. Управління у сфері енергоефективності, енергозбереження, розвитку відновлюваної енергетики та запобігання змінам клімату. 4.2. Навчання державних службовців. 4.3. Обмін досвідом та розвиток міжнародного співробітництва.
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	Завдання 5. Інформування населення та освіта. 5.1. Інформаційні кампанії. 5.2. Створення ресурсних центрів. 5.3. Інтеграція питань енергоефективності, енергозбереження, розвитку відновлюваної енергетики та

		запобігання змінам клімату в навчальні програми.
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	3.5. Підтримка реалізації проектів з відновлюваної енергетики. 3.7. Забезпечення модернізації ТЕС.
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	3.6. Рекультивація земель та будівництво об'єктів відновлюваної енергетики.
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	Завдання 1. Забезпечити постійний збір даних щодо споживання енергетичних ресурсів. 1.1. Моніторинг споживання енергетичних ресурсів. 1.2. Проведення енергетичних аудитів. 1.3. Підтримка інноваційних підходів до збору даних щодо енергоспоживання.

Таким чином, як видно із табл. 2.11, положення Стратегії енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки повністю відповідають всім переліченим Індикаторам.

Документ є новим і має тривалий термін реалізації, проте доцільно внести деякі рекомендації. Висновок щодо змісту даної Стратегія Дніпропетровської області є передумовою для формування рекомендацій:

- доцільно внести зміни до змісту Стратегії енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області, на наступний 2023 рік період необхідно включити у неї положення щодо розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу. Розвиток підприємництва в області забезпечить не лише створення альтернативних робочих місць для вивільнених зі сфери енергетики та енергоефективності працівників (внаслідок декарбонізації економіки та слідування курсу Green Deal), але й сприятиме розвитку інфраструктури області та поліпшенню якості життя мешканців області. Крім того, положення щодо розвитку підприємництва та малого й середнього бізнесу корелюватиметься із Ціллю 13 Сталого розвитку;

- додати до Стратегії завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості у сфері енергетики та енергоефективності області в цілому та територій енергетичної генерації зокрема задля приведення програмного документу у відповідність Індикатору 4;

- доцільно додати до Стратегії одну з цілей щодо розвитку інновацій і талантів в області у сфері енергетики та енергоефективності задля встановлення повної відповідності Індикатору 2.

- не достатньо запропоновані рішення щодо екологічних пріоритетів, тому доцільно розширити пропозиції.

Проаналізуємо також Стратегію енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Відповідність положень Стратегії енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Загальна характеристика Програми (частково)
2.	<i>Аналітична частина</i>	Склад проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розроблення і виконання Стратегії
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	-
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Мета та цілі Стратегії
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Стратегічні цілі III. Перелік завдань Стратегії IV. Шляхи та засоби розв'язання проблеми
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	V. Строки виконання Стратегії VI. Ресурсне забезпечення Стратегії VII. Організація управління та контролю за ходом виконання Стратегії VIII. Очікувані кінцеві результати виконання Стратегії Додаток 2. Індикатори виконання Стратегії

Як видно із табл. 2.12, структура Стратегії енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки не містить таких структурних елементів як «SWOT-аналіз» та «Сценарії розвитку». Вступ до стратегії не виділений окремим елементом, а включений в аналітичну частину. На перший погляд, це не є критичним недоліком, оскільки ці складові частини є більше необхідними для загальної стратегії, а не галузевої. Однак, стратегія була би помітно змістовнішою та окреслювала би потенційні шляхи перетворення недоліків та проблем у переваги за умови наявності у ній SWOT-аналізу. Корисним було би також застосування сценарного підходу у Стратегії, лише за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників, що забезпечить відносно об'єктивні прогнози.

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- при розробці Стратегії доцільно на початку документу сформулювати вступ, який би дав загальну характеристику.
- врахувати необхідність здійснення SWOT-аналізу;
- за необхідності розробити у Стратегії три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності.

2.6. Оцінка спроможності регіональних цільових стратегій/програм Львівської області

Основним регіональним програмним документом Львівської області у сфері енергетики та енергоефективності є *Комплексна програма підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки*, затверджена рішенням обласної ради від 18.02.2021 № 62. Проаналізуємо Програму на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.13, табл. 2.14).

Таблиця 2.13. – Відповідність положень Комплексної програми підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки змістовим індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7, 8 і 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	- Підвищення енергоефективності та впровадження джерел відновлюваної енергії в житловому фонді - Підвищення енергоефективності та впровадження джерел відновлюваної енергії в бюджетних установах області - Підтримка суб'єктів підприємництва у впровадженні енергоефективних заходів та відновлюваних джерел енергії - Співфінансування проєктів - Підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики суб'єктами підприємницької діяльності
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	- Підвищення енергоефективності в індивідуальному житловому фонді області

		- Підвищення енергоефективності в багатоквартирному житловому фонді області
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	- Стимулювання населення до використання відновлюваних джерел енергії - Підтримка органів місцевого самоврядування в забезпеченні сталого енергетичного розвитку
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	- Підтримка органів місцевого самоврядування в забезпеченні сталого енергетичного розвитку - Співфінансування розробки Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату - Популяризація енергоефективності та відновлюваної енергетики - Популяризація енергоефективності та відновлюваної енергетики
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	- Енергомоніторинг для територіальних громад
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	-
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	- Підвищення енергоефективності в бюджетних установах області - Система енергоменеджменту і моніторингу енерговитрат - Проведення енергетичного аудиту, обстежень інженерних систем та планування впровадження енергоефективних заходів у бюджетних установах

Таким чином, як видно із табл. 2.13, положення Комплексної програми підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки відповідають переліченим Індикаторам, проте аналізована Програма не містить положень, котрі би корелювались із Індикаторами 4 і 8.

Документ є новим і має тривалий термін реалізації, проте доцільно внести деякі рекомендації. Висновок щодо змісту Програми Львівської області є передумовою для формування рекомендацій:

- додати до Програми положення щодо підвищення інвестиційної привабливості у сфері енергетики та енергоефективності області в цілому та територій енергетичної генерації зокрема задля приведення програмного документу у відповідність Індикатору 4;

- доцільно додати до Стратегії одну з цілей щодо розвитку інновацій і талантів в області у сфері енергетики та енергоефективності задля встановлення повної відповідності Індикатору 2.

- запропонувати рішення щодо екологічних пріоритетів, що би відповідало Індикатору 8.

Проаналізуємо також Комплексну програму підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Відповідність положень Комплексної програми підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Загальні положення
2.	<i>Аналітична частина</i>	Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	-
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Мета Програми
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Завдання і заходи Програми, напрями використання бюджетних коштів та результативні показники
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Відповідальні виконавці Програми Фінансування Програми Координація, моніторинг та контроль за виконанням Програми Очікувані результати

Як видно із табл. 2.14, структура Комплексної програми підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки не містить таких структурних елементів як «SWOT-аналіз» та «Сценарії розвитку». В наступному розділі не сформовано стратегічні і операційні цілі, лише завдання програми. На перший погляд, це не є критичним недоліком, оскільки ці складові частини є більше необхідними для стратегічних документів, а не програмних. Однак, документ був би помітно змістовнішим та окреслював би потенційні шляхи перетворення недоліків та проблем у переваги за умов наявності у ній SWOT-аналізу. Корисним було би також застосування сценарного підходу у Стратегії, лише за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників,

що забезпечить відносно об'єктивні прогнози. Доцільно додати стратегічні і операційні цілі, це дозволить чітко формувати пріоритетність виконання завдань.

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- при розробці Програми доцільно провести SWOT-аналіз;
- за необхідності розробити у Стратегії три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності;
- чітко окреслити стратегічні і операційні цілі.

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ ЛОКАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ / ПРОГРАМ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Аналіз Стратегії розвитку міста Ладизин до 2025 року

Місто Ладизин Вінницької області є одним із міст теплової генерації. До складу міської ради входить 4 населених пункти: місто Ладизин, село Лукашівка, селище Губник та хутір Ружицьких.

Містоутворюючим підприємством є Ладизинська ТЕС. Ладизинська тепла електростанція – це найбільше промислове підприємство міста, продукція якого (електроенергія) є високоліквідною.

Основним стратегічним документом у сфері енергетики та енергоефективності аналізованої території є *Стратегія розвитку міста Ладизин до 2025 року* (розроблена та затверджена 2017 року за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) спільно з Товариством з обмеженою відповідальністю ДТЕК ЕНЕРГО). Розглянемо її на предмет відповідності змістовим та структурним індикаторам (табл. 3.1 та табл. 3.2 відповідно).

Таблиця 3.1 – Відповідність положень Стратегії розвитку міста Ладизин до 2025 року змістовим індикаторам

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає Цілям 7, 8, 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Стратегічний напрям В. Економічний розвиток В.2 Розвиток кваліфікованих трудових ресурсів В.3. Формування сприятливого бізнес середовища В.4. Підтримка та розвиток малого та середнього підприємництва А. 2.3. Створення центрів професійно-технічної освіти Проект – Освітньо-інтелектуальний центр професійно-технічної освіти В. 2.1. Розширення зв'язків між освітою та бізнесом Проект – «Навчальний центр» В. 2.2. Розвиток професійно-технічної освіти Проект – «Автошкола для учнів старших класів ЗОШ»

		В. 2.2. Розвиток професійно-технічної освіти В. 2.3. Впровадження тренінгових модулів, навчальних програм, зокрема для безробітних, жінок, молоді, переселенців ВПО Проект – «Мобільний комп'ютерно-мультимедійний клас з інтерактивними технологіями» В. 3.3. Створення клубу підприємців Проект – «Клуб підприємців»
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	Б.3.2. Проведення енергоаудиту адміністративних будівель міста Проведення тренінгів для відповідальних осіб у будівлях бюджетної сфери
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	Стратегічний напрям А. Муніципальні послуги та інфраструктура А.5. Залучення інвестицій у розвиток інфраструктури міста
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	Генеральна мета Стратегії – перетворення міста Ладижина на конкурентоспроможне місто, підвищення рівня добробуту, покращення середовища життя та праці, умов для всебічного розвитку мешканців міста.
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	А. 2.3. Створення центрів професійно-технічної освіти Проект – Освітньо-інтелектуальний центр професійно-технічної освіти В.2.3. Створення міського Інформаційно-консультаційного центру Проект – «Міський інформаційно-консультаційний центр»
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	-
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	Стратегічний напрям Б. Охорона довкілля та енергозбереження Б.1. Створення комплексної системи поводження з відходами Б.1.1. Запровадження роздільного збору ТПВ Б.1.2. Організація сортування і переробки ТПВ Б.1.3. Переробка та очищення промислових відходів усіх підприємств Б.1.4. Використання золожухелових відходів для будівництва доріг Б.2. Покращення стану води і повітря Б.2.1. Створення системи екологічного моніторингу стану довкілля

		Б.2.2. Встановлення очисних фільтрів на ДТЕК Ладижинська ТЕС Б.2.3 Удосконалення системи водопостачання та водоочищення <i>Б.3. Розробка та реалізація політики енергозбереження міста</i> Б.3.1. Розробка міського енергетичного плану та долучення міста до Угоди мерів Б.3.2. Проведення енергоаудиту адміністративних будівель міста Б.3.3. Створення системи енергоменеджменту та енергомоніторингу у бюджетній сфері Б.3.4. Утеплення будівель навчально-виховних закладів (проект ДТЕК «Енергоефективні школи»)
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	А. 2.2. Покращення умов надання освітніх послуг (системи кондиціонування, іонізації повітря, озеленення території, спортивні майданчики) Проект – «Встановлення локальних систем вентиляції з рекуперацією у навчальних закладах міста» Проведення консультацій з питань енергоменеджменту Б.3.3. Створення системи енергоменеджменту та енергомоніторингу у бюджетній сфері Проект – «Енергоаудит соціальних будівель міста» Створення робочої групи з фахівців комунальних підприємств, Ладижинської ТЕС для проведення енергоаудиту Проведення конкурсу на визначення підрядника по проведенню енергетичного аудиту Виконання енергетичного аудиту Презентація результатів енергоаудиту громаді та працівникам комунальної сфери Проект – "Створення системи енергетичного менеджменту" Створення відділу енергетичного менеджменту при Ладижинській міській раді Проведення конкурсу та закупівля необхідного обладнання для потреб відділу енергетичного менеджменту

Як бачимо із табл. 3.1, Стратегія розвитку міста Ладизин до 2025 року містить положення, котрі корелюються із усіма дев'ятьма змістовими індикаторами, за винятком Індикатора 7 «Забезпечення енергетичної безпеки». З огляду на це, можемо сформулювати єдину рекомендацію:

- додати до Стратегії положення, котрі б стосувалися забезпечення енергетичної безпеки міста Ладизин. Це можуть бути тези щодо запровадження та розвитку альтернативних джерел енергії, модернізації уже наявних тепло- й енергогенеруючих установок і мереж тощо.

Таблиця 3.2. – Відповідність Стратегії розвитку міста Ладизин до 2025 року Уніфікованому структурному індикатору

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Вступ
2.	<i>Аналітична частина</i>	Аналіз найгостріших проблем міста, ідентифікованих на основі опитування мешканців та місцевих експертів 3. Коротка характеристика міста Міське господарство 4. Результати аналізу проблем 4.1. Результати опитування, проведеного у 2015 році 4.2. Основні висновки за результатами опитування 2016 року 6.2. Стратегічний напрям Б. Охорона довкілля та енергозбереження Основні проблеми існуючої системи теплозабезпечення міста
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	Результати SWOT-аналізу
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Генеральна мета Стратегії – перетворення міста Ладизина на конкурентоспроможне місто, підвищення рівня добробуту, покращення середовища життя та праці, умов для всебічного розвитку мешканців міста. У 2025 році Ладизин це: ▪ Місто енергетиків, об'єднане з іншими територіальними громадами, комфортне для проживання усіх категорій населення з розвинутою інфраструктурою, екологічно чисте, з високою зайнятістю населення, сучасною системою охорони здоров'я та освіти. ▪ Туристичне центр обласного значення

		▪ Самодостатня громада з можливостями задовольняти будь-які амбіції у соціальній, освітній та культурній сферах. Місія Ладижина: ▪ Індустріальний центр Вінничини на березі р. Південний Буг з найбільшою в регіоні тепловою електростанцією
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	6. Стратегічні напрями, план дій Стратегічні проблеми • Відсутність системи поводження з відходами як джерелом цінної вторсировини. • Проблеми з забрудненням повітря через недосконалу очистку диму з Ладижинської ТЕС. • Недостатня якість питної води та очистка комунальних та промислових стоків. • Відсутність енергомоніторингу та служби енергетичного менеджменту в штаті міської ради. • Відсутність міського енергетичного плану та чітко розробленої політики в напрямку енергозбереження. • Низька свідомість жителів міста. • В місті відсутні ОСББ та відсутнє, у співвласників багатоквартирних будинків бажання, до їх створення. • Величезні об'єми зложушелових відходів, що не використовуються як будівельний матеріал.
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	8. Впровадження та моніторинг

Із табл. 3.2 бачимо, що у Стратегії розвитку міста Ладижин до 2025 року відсутня така складова частина, як «Сценарії розвитку». Для стратегічного документу, на відміну від програмного, це є неприпустимим: відсутність сценаріїв розвитку унеможливорює стратегічне бачення подальшого розвитку міста в різних умовах. Відтак, вважаємо за доцільне рекомендувати:

- розробити та включити до Стратегії оптимістичний, реалістичний та песимістичний сценарії розвитку міста Ладижин задля моделювання дій та оперативного прийняття рішень при зміні умов національного та регіонального рівня.

3.2. Аналіз стратегій / цільових програм Бурштинської територіальної громади Івано-Франківської області

Основним локальним документом Бурштинської ТГ Івано-Франківської області є Стратегія сталого розвитку Бурштинської ТГ до 2030 року (2021 р.), в якій визначено Пріоритет VI. СН1: Енергоефективність і ресурсозбереження.

Окремого документу – Програми в сфері енергетики і енергоефективності не розроблено. Таким чином, проаналізуємо стратегічний напрямок на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 3.3, табл. 3.4).

Таблиця 3.3 – Відповідність положень Пріоритету VI. СН1: Енергоефективність і ресурсозбереження зі Стратегії змістовним індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7 і 12 Не відповідає цілі 8
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	-
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	УІ.1. Підвищення енергоефективності житлових будинків і будівель та споруд бюджетної сфери. Завдання: Створення умов і впровадження механізмів здійснення капітальних ремонтів і термомодернізації житлових будинків, будівель і споруд бюджетної сфери
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	-
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	-
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	УІ.2. Підвищення ефективності використання водних ресурсів. Завдання: Раціональне використання водних ресурсів, зниження втрат води
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	УІ.3. Підвищення ефективності використання енергоресурсів. Завдання: Запровадження ефективного енергоменеджменту; модернізація системи тепло-, водопостачання, розширення використання відновлювальних джерел енергії.

Таким чином, як видно із табл. 2.5, положення Стратегія сталого розвитку Бурштинської ТГ до 2030 року (2021 р.), Пріоритет VI. СН1: Енергоефективність і ресурсозбереження – повністю відповідають Індикаторам 3, 8, 9, частково – Індикаторам 1. При цьому, аналізований Пріоритет не містить положень, котрі би корелювались із Індикатором 2, 4, 5, 6 і 7.

Такий висновок щодо змісту даної Стратегії, яка є новою, розробленою до 2030 року. Доцільно під час реалізації Стратегії розробити короткострокові програми в сфері енергетики. Це допоможе ефективніше реалізувати стратегію, а зокрема диверсифікувати напрямки енергетики в громаді.

Оскільки, в Бурштинській громаді не розроблена локальна програма в сфері енергетики проаналізуємо актуальну Стратегію на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 2.6).

Таблиця 3.4 – Відповідність положень Стратегії сталого розвитку Бурштинської ТГ до 2030 року Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Вступ
2.	<i>Аналітична частина</i>	Загальна характеристика Бурштинської ТГ
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	Комплексний аналіз потенціалу розвитку старостинських округів Бурштинської ТГ
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Стратегічне бачення сталого розвитку Бурштинської ТГ
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Визначення стратегічних напрямків розвитку Бурштинської ТГ
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Впровадження і контроль виконання стратегії сталого розвитку Бурштинської ТГ

Згідно з аналізом табл. 2.6, структура Стратегії не містить таких структурних елементів як «SWOT-аналіз» та «Сценарії розвитку». Хоча «SWOT-аналіз» частково замінено «Комплексний аналіз потенціалу розвитку старостинських округів Бурштинської ТГ».

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- розробити Програму в сфері енергетики і енергоефективності на наступний плановий період (наприклад, 2023-2024 рр).

- внести зміни до Стратегії, розробити SWOT-аналіз. Стратегія була би помітно змістовнішою та окреслювала би потенційні шляхи перетворення недоліків та проблем у переваги за умови наявності у ній SWOT-аналізу.

- розробити у Стратегії три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності. Застосування сценарного підходу у Стратегії/Програмі, за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників забезпечить відносно об'єктивні прогнози.

3.3. Аналіз програмних / стратегічних документів міста Курахове

Наразі, у Курахове не розроблено ані цільової Програми, ані Стратегії загального характеру чи у сфері енергетики.

Рекомендуємо розробити стратегічний та цільовий програмний документ задля означення векторів загального розвитку громади та у сфері енергетики та енергоефективності зокрема.

3.4. Аналіз Стратегічного плану розвитку міста Енергодара до 2027 року

Основним стратегічним документом, що регламентує розвиток міста Енергодара на середньострокову перспективу, є *Стратегічний план розвитку міста Енергодара до 2027 року*. Стратегічний план було розроблено у 2016 році за підтримки компанії ДТЕК в рамках соціального партнерства з містами присутності та проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади.

Розглянемо його зміст із точки зору відповідності змістовим індикаторам спроможності локальних / регіональних стратегічних / програмних документів (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Відповідність положень Стратегічного плану розвитку міста Енергодара до 2027 року змістовим індикаторам

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає Цілям 7, 8, 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Стратегічне бачення / Місія міста Енергодар у 2027 році...: - центр енергетичних, виробничих, наукових і муніципальних інновацій з найширшою взаємодією на регіональному, державному і міжнародному рівнях Напрямок В. Місто, відкрите до інвестицій і розвитку бізнесу Стратегічна ціль В.2. Розвиток малого та середнього бізнесу Оперативна ціль В.2.1. Покращення місцевого бізнес-клімату Оперативна ціль В.2.2. Створення умов для започаткування бізнесу Оперативні завдання: - Проведення навчання для підприємців-початківців. - Створення Центру стартапів та молодіжного бізнес-інкубатору. Оперативна ціль В.2.3. Розвиток будівельного кластеру на основі переробки золошлакових відходів Стратегічна ціль В.3. Залучення та підтримка інвестицій
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	-
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	Стратегічне бачення / Місія міста Енергодар у 2027 році...: - територія розвиненого бізнесу, приваблива для інвестицій у дружні до довкілля галузі економіки. Стратегічна ціль В.3. Залучення та підтримка інвестицій Оперативна ціль В.3.1. Формування системи залучення та супроводження інвестицій Оперативні завдання: - Удосконалення / розробка нормативної бази для інвестування. - Створення Центру підтримки інвестицій на базі АМР. - Розробка Путівника інвестора, Положення про інвестування.

		- Виділення та оформлення інвестиційних майданчиків в промисловій зоні та на території міста. - Створення умов для розвитку ринку житла у місті. Оперативна ціль А.3.2. Створення нових інвестиційних продуктів
5.	<i>Впровадження ресурсо-енергоефективних технологій та</i>	Стратегічна ціль С.2. Ресурсоефективна та сучасна система життєзабезпечення міста Важливою складовою розвитку міського господарства є впровадження енергозберігаючих технологій. У першу чергу це стосуватиметься закладів освіти, ... Оперативна ціль С.2.3. Впровадження комплексної системи енергозбереження Оперативні завдання: Проведення енергоаудиту житлових будинків. - Впровадження енергозберігаючих технологій у житловому господарстві міста. - Модернізація системи енергозабезпечення закладів шкільної, дошкільної освіти. - Впровадження енергозберігаючих технологій на об'єктах соціальної сфери.
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	Напрямок С. Місто, комфортне та зручне для проживання Стратегічна ціль С.1. Привабливе, сучасне, безпечне міське середовище Стратегічна ціль С.2. Ресурсоефективна та сучасна система життєзабезпечення міста Стратегічна ціль С.3. Якісні соціальні послуги Стратегічна ціль В.2. Розвиток малого та середнього бізнесу Оперативна ціль В.2.3. Розвиток будівельного кластеру на основі переробки золошлакових відходів Оперативна ціль В.2.4. Підготовка кадрів для місцевої економіки Оперативні завдання: - Розвиток професійної освіти (ПТНЗ). - Відкриття філій вищих навчальних закладів для потреб регіональної економіки. - Створення системи перепідготовки кадрів, зокрема робітничих професій.

		- Проведення навчання для представників бізнесу.
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	Стратегічна ціль В.1. Місто – лідер національної енергетики Передбачено ... привести у відповідність з вимогами сучасності вулиці і дороги міста, забезпечити їх належне освітлення в режимі енергозбереження,... Оперативна ціль С.2.3. Впровадження комплексної системи енергозбереження
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	Напрямок А. Місто, дружнє до довкілля Стратегічна ціль А.1. Збереження і розвиток водних ресурсів Стратегічна ціль А.2. Зниження техногенного навантаження на довкілля Стратегічна ціль А.3. Підвищення екологічної відповідальності бізнесу і мешканців Оперативна ціль В.2.3. Розвиток будівельного кластеру на основі переробки золошлакових відходів
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	-

За результатами аналізу, наведеного у табл. 3.7, бачимо, що Стратегічний план розвитку міста Енергодара до 2027 року в цілому не особливо орієнтований на вектор енергетики. Документ не відповідає індикаторам 3 та 9, тобто, не містить положень щодо підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності та впровадження систем енергетичного менеджменту. Крім того, Стратегічний план не відображає вектору декарбонізації, тобто, не повністю корелюється з індикатором 2.

З огляду на вище викладене, можемо рекомендувати:

- внести зміни до Стратегічного плану розвитку міста Енергодара до 2027 року щодо підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності та впровадження систем енергетичного менеджменту;
- розробити цільову програму у сфері енергетики та енергоефективності.

Розглянемо також структуру Стратегічного плану розвитку міста Енергодара до 2027 року задля встановлення кореляції документу із Уніфікованим структурним індикатором (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Відповідність положень Стратегічного плану розвитку міста Енергодара до 2027 року Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Вступ
2.	<i>Аналітична частина</i>	Коротка характеристика міста
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	SWOT-аналіз розвитку міста SWOT – аналіз за напрямом А. Місто, дружнє до довкілля SWOT – аналіз за напрямом В. Місто, відкрите до інвестицій та розвитку бізнесу
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Обґрунтування вибору стратегії розвитку Стратегічні пріоритети розвитку міста Місія та стратегічне бачення розвитку міста
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Стратегічні напрями розвитку міста
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Управління впровадженням Стратегічного плану Моніторинг впровадження Стратегічного плану розвитку міста Показники оцінки реалізації Стратегічного плану (Індикатори досягнення результату)

Із табл. 3.8 видно, що аналізований стратегічний план не містить такого структурного елементу, як «Сценарії розвитку». Це є помітним недоліком, оскільки стратегічний документ повинен, крім іншого, відображати варіації розвитку громади й територій задля того, щоб заздалегідь виробити алгоритм дій за різного розвитку подій.

3.5. Аналіз Стратегії сталого розвитку на 2018-2028 роки Зеленодольської територіальної громади Дніпропетровської області

Основним локальним документом Зеленодольської ТГ Дніпропетровської області є Стратегія сталого розвитку на 2018-2028 роки, в якій визначено Стратегічну ціль 3: Розширення і покращення якості та енергоефективності комунальної інфраструктури, яка забезпечує підвищення комфорту проживання

та посилення охорони здоров'я мешканців. Відповідно, Операційна ціль 3.3 – Зменшення рівня забруднення навколишнього середовища, Операційна ціль 3.5 – Підвищення рівня енергоефективності громади.

Окремого документу – Програми в сфері енергетики і енергоефективності не розроблено. Таким чином, проаналізуємо стратегічний напрямок на предмет відповідності змістовним індикаторам та уніфікованому структурному індикатору (табл. 3.9, табл. 3.10).

Таблиця 3.9 – Відповідність положень Стратегічної цілі 3: Розширення і покращення якості та енергоефективності комунальної інфраструктури, яка забезпечує підвищення комфорту проживання та посилення охорони здоров'я мешканців, змістовним індикаторам спроможності

№з/п	Змістовий індикатор	Положення Програми
1.	<i>Орієнтованість на сталий розвиток</i>	Відповідає цілям 7, 8 і 13
2.	<i>Декарбонізація економіки; вільна і чесна конкуренція; розвиток підприємництва, інновацій і талантів</i>	Пункти по декарбонізації економіки відсутні. 4.1.1. Підтримка інституцій розвитку бізнесу 4.1.3. Бізнес-інкубатор, створення ІТ-підприємств
3.	<i>Підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання комунальної власності у сфері енергетики та енергоефективності</i>	3.5.3. Підвищення енергоефективності будівель бюджетної сфери
4.	<i>Підвищення інвестиційної привабливості</i>	3.1.4. Впровадження сучасних технологій очищення води та реконструкція обладнання водоочисних споруд в місті Зеленодольськ
5.	<i>Впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій</i>	3.5.4. Енергоефективне вуличне освітлення
6.	<i>Орієнтованість на місцевий і регіональний розвиток</i>	3.5.5. Проведення інформаційної кампанії з основ енергозбереження та енергоощадності 3.5.7. Сприяння можливостям громади у створенні ОСББ шляхом виконання реконструкції та відновлення внутрішньобудинкових мереж загального користування у десяти перших житлових будинках, у яких буде створюватись ОСББ
7.	<i>Забезпечення енергетичної безпеки</i>	3.5.6. Облаштування альтернативного опалення (встановлення топочної) в Мар'янській ЗОШ №1, с. Мар'янське
8.	<i>Наявність екологічних пріоритетів</i>	3.3.1. Ліквідація стихійних звалищ в населених пунктах громади 3.3.2. Підвищення екологічної свідомості та участь місцевих мешканців в природоохоронній діяльності 3.3.3. Створення матеріально – технічної бази для забезпечення поводження з ТПВ згідно діючого законодавства України
9.	<i>Впровадження систем енергетичного менеджменту</i>	3.5.1. Впровадження комплексної ІТ-системи електронного врядування та

		управління в Зеленодольській міській ОТГ 3.5.2. Розробка і впровадження системи автоматичного постійного віддаленого моніторингу споживання послуг з централізованого опалення (ЦО), централізованого гарячого водопостачання (ЦГВП), водопостачання питної води (ВП), водовідведення/приймання каналізаційних стоків (ВВ) будівель м.Зеленодольськ
--	--	--

Таким чином, як видно із табл. 3.9, положення Стратегії сталого розвитку Зеленодольської ТГ на 2018-2018 роки, Стратегічна ціль 3: Розширення і покращення якості та енергоефективності комунальної інфраструктури, яка забезпечує підвищення комфорту проживання та посилення охорони здоров'я мешканців – повністю відповідають всім Індикаторам. Проте, що стосується індикатора 2, пункти по декарбонізації економіки відсутні, питання розвитку підприємництва і інновацій представлені в Стратегічній цілі 4.

На наше переконання, зважаючи на висновок щодо Стратегічної цілі 3 Стратегії сталого розвитку Зеленодольської ТГ на 2018-2018 роки, доцільно під час реалізації Стратегії розробити короткострокові програми в сфері енергетики. Це допоможе ефективніше реалізувати Стратегію, а зокрема диверсифікувати напрямки енергетики в громаді.

Проаналізуємо актуальну Стратегію на предмет відповідності Уніфікованому структурному індикатору (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Відповідність положень Стратегії сталого розвитку Зеленодольської міської ОТГ на 2018 – 2028 роки Дніпропетровської області Уніфікованому структурному індикатору спроможності

№з/п	Елемент Уніфікованого структурного індикатора	Відповідність структурного елементу
1.	<i>Вступ</i>	Процес створення стратегії, попередні коментарі
2.	<i>Аналітична частина</i>	Аналіз місцевого розвитку – найважливіші висновки
3.	<i>SWOT-аналіз</i>	SWOT-аналіз – висновки
4.	<i>Сценарії розвитку</i>	-
5.	<i>Стратегічне бачення розвитку територіальної громади</i>	Бачення розвитку громади
6.	<i>Стратегічні, оперативні цілі та завдання</i>	Стратегічні й операційні цілі стратегії
7.	<i>Проведення моніторингу, оцінювання реалізації стратегії / програми та управління ризиками</i>	Система впровадження і моніторингу реалізації стратегії; принципи оновлення документу

Згідно аналізу табл. 3.10, структура Стратегії не містить такого структурного елементу як «Сценарії розвитку».

З огляду на вище зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати наступні рекомендації:

- розробити Програму в сфері енергетики і енергоефективності на наступний плановий період (наприклад, 2023-2024 рр).

- розробити у Стратегії три сценарії (позитивний, негативний, реалістичний) розвитку сфери енергетики та енергоефективності. Застосування сценарного підходу у Стратегії/Програмі, за умови сценарного моделювання із використанням чинних економічних / технологічних показників забезпечить відносно об'єктивні прогнози.

3.6. Аналіз програмних / стратегічних документів Добротвірської територіальної громади Львівської області

У Добротвірській територіальній громаді не розроблено ані стратегічного, ані програмного документу загального чи цільового характеру.

Відтак, зважаючи на монопрофільний характер громади (громада енергетичної генерації), рекомендуємо розробити стратегічний документ загального характеру і програмний цільовий документ у сфері енергетики та енергоефективності.

ВИСНОВКИ

Результати аналізу регіональних та локальних стратегічних і програмних документів у сфері енергетики та енергоефективності на предмет їх відповідності індикаторам спроможності засвідчили тенденції:

- відсутності цільових стратегічних документів на рівні областей при переважній наявності стратегій загального характеру (тобто, стратегій регіонального розвитку);
- переважної наявності цільових програм у сфері енергетики та енергоефективності (в 1/3 із проаналізованих областей немає цільових програмних документів);
- повної відсутності цільових стратегій і програм у сфері енергетики та енергоефективності у територіальних громадах (територіях енергетичної генерації) (табл. В.1);

Таблиця В.1 – Зведена інформація про наявність стратегічних / програмних документів у сфері енергетики та енергоефективності на окремих територіях енергетичної генерації

№з/п	Локація	Стратегія загальна / Стратегія цільова	Програма
<i>Область</i>			
1	Вінницька	-	+
2	Івано-Франківська	+/-	+
3	Донецька	+/-	-
4	Запорізька	+/-	-
5	Дніпропетровська	+	+
6	Львівська	-/-	+
<i>Громада</i>			
7	Ладизинська	+/-	-
8	Бурштинська	+/-	-
9	Курахівська	-	-
10	Енергодарська	+/-	-
11	Зеленодольська	+/-	-
12	Добротвірська	-	-

- лише часткової відповідності змістовим індикаторам (найчастіше аналізовані документи не містили положень, відповідних Індикаторам 4, 6 та 9);
- практично, тотальної невідповідності Уніфікованому структурному індикатору, зокрема, його складовим 3 та 4 (SWOT-аналіз та сценарії розвитку) (табл. В.2).

Таблиця В.2 – Зведена інформація про відповідність стратегічних / програмних документів у сфері енергетики та енергоефективності на окремих територіях енергетичної генерації індикаторам спроможності

№з/п	Локація	Документ	Змістові індикатори	Уніфікований структурний індикатор
Область				
1	Вінницька	Програма	- 4	- 2, 3
		Програма	- 1,2, 4, 9	- 3, 4
2	Івано-Франківська	Стратегія	- 1	- 3, 4
		Програма	- 2, 4, 6, 7 ,8	+
3	Донецька	Стратегія	+	+
4	Запорізька	Стратегія	- 3, 4, 9	+
5	Дніпропетровська	Стратегія	+	- 3, 4
6	Львівська	Програма	- 4, 8	- 3, 4
Громада				
7	Ладизинська	Стратегія	- 7	- 4
8	Бурштинська	Стратегія	- 2, 4, 5, 6, 7	- 4
9	Курахівська	-	-	-
10	Енергодарська	Стратегія	- 3, 9	- 4
11	Зеленодольська	Стратегія	+	- 4
12	Доброутвірська	-	-	-

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комплексна програма підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики у Львівській області на 2021 – 2025 роки, затверджена рішенням обласної ради від 18.02.2021 № 62. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/programi-2021-2025-rokiv>
2. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегії розвитку територіальної громади. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-rozvytku-terytorialnyh-gromad/metodychne-zabezpechennya/metodychni-rekomendaciyi-shhodo-poryadku-rozroblennya-zatverdzhennya-realizaciyi-provedennya-monitoryngu-ta-oczynyuvannya-realizaciyi-strategij-rozvytku-terytorialnyh-gromad/>.
3. Про впровадження систем енергетичного менеджменту: Постанова КМУ від 23 грудня 2021 р. №1460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1460-2021-%D0%BF#Text>.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 05 серпня 2020 року №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
5. Про затвердження Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 29 грудня 2021 року №1803-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>;
6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова КМУ від 03 березня 2021 року №179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.
7. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження КМУ від 18 серпня 2017 року №605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>;
8. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: Розпорядження КМУ від 04 серпня 2021 року №907. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>.
9. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
10. Програма енергозбереження для населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Вінницької області на 2020 - 2025 роки, затверджена рішенням сесії Вінницької обласної ради від 23 липня 2020 року № 948 URL: <https://vinrada.gov.ua/upload/docs/addons/3d0180ab01ecceeabb8f6ccf46a8f1dde.pdf>.

11. Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів у Вінницькій області на 2017-2022 роки, затверджена рішенням 17 сесії Обласної Ради 7 скликання від 24 березня 2017 року №310. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:979hsMy3dp4J:www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-jkg/En.efficiency/Program390.doc&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
12. Регіональна цільова програма «ЕНЕРГОДІМ» для підтримки ОСББ Івано-Франківської області на 2022-2023 роки (схвалено розпорядженням Івано-Франківської облдержадміністрації від 13.12.2021 р. № 514). URL:
13. Стратегічний план розвитку міста Енергодара до 2027 року URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Strategichniy-plan-mista-Energodara.pdf>.
14. Стратегія енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки, затверджена рішенням обласної ради № 275-11/VII від 01.12.2017 р. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xi-sesiya/%E2%84%96-275-11vi%D1%96-01-12-2017/>
15. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року, затверджена рішенням Обласної ради від 12.12. 2019 року №134 URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/48277/strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027-roku.html>
16. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/doneczka-strategiya-rozvytku-doneczkoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
17. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (затверджена Рішення обласної ради від 21.02.2020 № 1381-34/2020) URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/ivano-frankivska-strategiya-rozvytku-ivano-frankivskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>.
18. Стратегія розвитку міста Ладижин до 2025 року URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Strategiya-rozvitku-mista-Ladizhina-do-2025-roku.pdf>
19. Стратегія сталого розвитку Бурштинської ТГ до 2030 року
20. Стратегія сталого розвитку міста Зеленодольськ на 2018-2028 роки URL: https://zelenodolsk.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/17/uploaded-files/Strategia_Zelenodolsk_Fin.pdf.